

Funded by
the European Union

ПАРАДИГМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

Стахова Інна, доктор філософії (PhD), доцент кафедри початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Казьмірчук Наталія, кандидат педагогічних наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Анотація. У статті акцентується увага на особливостях екологічної освіти у країнах Європейського Союзу, представлені моделі екологічної освіти: перша – екологія є самостійним шкільним предметом (Фінляндія, Бельгія, Франція); друга – передбачає включення екологічних знань до інших навчальних дисциплін, наприклад, географії, природознавства тощо (Нідерланди, Португалія, Швеція, Естонія), третя модель ґрунтується на тому, що екологічна освіта забезпечується міждисциплінарним підходом до навчання, вона пронизує усі шкільні предмети (Данія, Німеччина, Австрія). У статті наголошено на тому, що екологічна освіта активно прогресує та розвивається, вона є ціннісним надбанням суспільства. У статті звернено увагу на проєкт програми Erasmus+ Jean Monnet Module «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach». У статті представлено результати опитування педагогів початкових шкіл щодо використання європейського досвіду у процесі екологічної освіти учнів.

Ключові слова: екологічна освіта, Європейський Союз, сталий розвиток, Erasmus+ Jean Monnet Module.

THE PARADIGM OF ENVIRONMENTAL EDUCATION: THE EUROPEAN DIMENSION

Abstract. The article focuses on the peculiarities of environmental education in the countries of the European Union, presents models of environmental education: the first – ecology is an independent school subject (Finland, Belgium, France); the second – involves the inclusion of environmental knowledge in other educational disciplines, for example, geography, natural sciences, etc. (Netherlands, Portugal, Sweden, Estonia); the third model is based on the fact that environmental education is provided by an interdisciplinary approach to learning, it permeates all school subjects (Denmark, Germany, Austria). The article emphasizes that environmental education is actively progressing and developing, it is a valuable asset of society. The article draws attention to the Erasmus+ Jean Monnet Module program project «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach». The article presents the results of a survey of primary school teachers regarding the use of European experience in the process of environmental education of students.

Key words: environmental education, European Union, sustainable development, Erasmus+ Jean Monnet Module.

Потужна екологічна криза потребує радикальних шляхів вирішення. Саме тому сьогодні значна увага приділяється екологічній освіті, причому вона розпочинається ще з дошкільного віку та пронизує усі ланки освітньої системи. Європейська екологічна освіта має значне підґрунтя, базується на дослідженнях класиків педагогіки та сучасних інноваційних освітніх технологіях. Вона акумулює в собі досвід різних країн Європейського Союзу, дозволяє максимально розширити для педагогів арсенал методичних засобів, форм, методів роботи з вихованцями. Ґрунтовна екологічна освіта

дозволяє виховати гуманне суспільство, що ціннісно та емпатійно ставитиметься до природного довкілля та зможе подолати страшну світову кризу навколишнього середовища. Екологічна освіта країн ЄС базується на резолюції Ради міністрів (1988 р.), спрямованої на просвітницьку природоохоронну діяльність серед населення, налагодження інформування соціуму щодо екологічних проблем та шляхів їхнього вирішення, залучення широких верств населення до екологічної діяльності; на Резолюції Європейського Парламенту (1993 р.), що передбачає імплементацію екологічної освіти у шкільні навчальні дисципліни. Окрім того, екологічна освіта опирається на європейський зелений курс (The European Green Deal, 2019 р.), що передбачає комплекс заходів просвітницької природоохоронної діяльності, зокрема, залучення учнів до роботи у природному довкіллі. Ідеї зеленого курсу спрямовані на те, щоб «не позичати» природні ресурси у майбутніх поколінь, а дбати про їхнє збереження вже сьогодні, забезпечити нащадкам гідне екологічно чисте середовище [6].

Для розвитку екологічної освіти в країнах Європейського Союзу мають значення наступні документи: «Дослідження екологічної освіти та соціальні зміни: перспективи Південної Африки» (Lotz-Sisitka Citation2004); «Екологічна освіта в трьох німецькомовних країнах: дослідницькі перспективи та останні розробки» (Nikel and Reid Citation 2006); «Навчання як демократична дія та комунікація: формування екологічної та сталої освіти в Данії та Швеції» (Læssøe and Öhman Citation2010); «Освіта з питань довкілля та сталого розвитку в країнах Бенілюксу: дослідження, політика та практика на перетині освіти та суспільних трансформацій» (Van Poeck, König, and Wals Citation 2018); «Дослідження екологічної освіти в Бразилії» (Torreão Thiemann, Marcelo de Carvalho та Torres de Oliveira Citation 2018)), «Сприяння екологічній освіті та освіті з питань сталого розвитку в Карибському басейні: необхідні

дослідження для інформування практики» (Ferguson and Bramwell-Lalor Citation 2023).

На думку Т. Перга, екологічна освіта країн Європейського Союзу базується на трьох основних моделях:

- перша модель полягає в тому, що екологія є самостійним шкільним предметом (Фінляндія, Бельгія, Франція);
- друга модель передбачає включення екологічних знань до інших навчальних дисциплін, наприклад, географії, природознавства тощо (Нідерланди, Португалія, Швеція, Естонія);
- третя модель ґрунтується на тому, що екологічна освіта забезпечується міждисциплінарним підходом до навчання, вона пронизує усі шкільні предмети (Данія, Німеччина, Австрія) [5].

Натомість, М. Швед визначає шість моделей екологічної освіти, зокрема: пізнавально-ціннісну, гносеологічну, гносеологічно-діяльнісну, абстрактно-декларативну, інформаційно-просвітницьку, просвітницько-валеологічну. Дослідник зазначає, що кожна з моделей дозволяє проаналізувати еколого-природничі проблеми, ціннісно переосмислити природні ресурси, раціонально та, водночас, творчо з наполегливістю підійти до вирішення екологічних проблем [4, с. 167].

Екологічна освіта у європейських країнах орієнтована на формування гуманної екологічно свідомої поведінки школярів, основою якої є знання з усіх навчальних дисциплін, усвідомлення взаємозв'язків у природному та соціальному довіллі, ціннісне переосмислення ролі природи у людському житті та набуття досвіду боротьби з екологічною кризою.

Загалом, можемо стверджувати, що екологічна освіта країн ЄС передбачає набуття учнями комплексу знань природничо-екологічної тематики, набуття практичних умінь та навичок гуманного поводження у

навколишньому середовищі, розвиток гуманного екоцентрованого світогляду, формування природничих цінностей та досвіду природоохоронної діяльності.

Незважаючи на стійку спільну екологічну політику для всіх європейських шкіл, кожна країна ЄС має свою стратегію екологічного виховання підрастаючого покоління. У ході дослідження ми детально звернули увагу на «Освітній стандарт з екологічного виховання для баварських шкіл», основними завданнями якого є: виховання бережливого та відповідального ставлення до природного довкілля; формування образу цілісності та різноманітності природного довкілля, взаємозв'язків у ньому; формування готовності до природоохоронної діяльності та подолання екологічної кризи.

У своїй публікації D. Lynch and C. Hutchinson наголошують на тому, що у ході європейської університетської освіти студенти екологічні знання здобувають, вивчаючи біологію, географію, медицину, хімію, інженерні науки та науки про землю. Окрім того, науковці звертають увагу на проведенні екологічних членджів, наголошують на їхньому значенні у освіті, на впливі у процесі формування особистості тощо. Дослідники виокремлюють наступні риси еколого освіченого майбутнього працівника: наявність ґрунтовних теоретичних знань, набуття практичних умінь та навичок, здатність до організації екологічних заходів, подолання споживацького ставлення до природи, вироблення альтруїстичних природоохоронних навичок [1, с. 864].

Аналіз наукових досліджень європейських та українських учених свідчить про актуальність екологічної освіти, важливість проведення просвітницької природоохоронної діяльності серед населення. Сприяють концентрації суспільної уваги на екологічних проблемах низка проєктів програми Erasmus+ Jean Monnet Module, зокрема Project: 101085524 –

EcoEdEU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach». Мета проєкту спрямована на підготовку майбутніх педагогів до формування екологічної компетентності дітей; пропагування європейських цінностей, досвіду, ідей; виховання бережного ставлення до природного довкілля, емпатії до навколишнього середовища, еколого-доцільної поведінки. Проєкт «Ecological education of preschool and primary school children: a European approach» сприятиме популяризації ідеї природовідповідної освіти та виховання, підвищенню екологічної свідомості цільових груп; поширенню методичних євроінтеграційних форм, методів, прийомів, європейських підходів до роботи з дітьми в природних умовах.

У ході дослідження екологічної освіти майбутніх учителів ми провели опитування серед викладачів закладу вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (31 респондент) з

метою визначення особливостей реалізації екологічної освіти майбутніх педагогів. Опитування дозволило констатувати, що для студентів пропонується на вибір вивчати такі предмети як «Екологія» та «Екологічна освіта країн Європи», до того ж педагоги намагаються у всі навчальні дисципліни імплементувати екологічний матеріал. Петро С. (*пед. стаж – 32 роки*) стверджує, що «майбутні педагоги всіх факультетів охоче вивчають екологію, вони цікавляться сучасним станом природного довкілля, його проблемами, часто дискутують, намагаючись вибрати найраціональніший спосіб вирішення екологічних проблем тощо. Інна К. (*пед. стаж – 13 років*) розповідає, що майбутні педагоги з інтересом ставляться до методики навчання природничих дисциплін, цікавляться, як правильно сформулювати екологічний світогляд підростаючого покоління, вивчають європейський досвід екологічної освіти дітей та імплементують

його в освітній процес учнів під час педагогічної практики. Леся С. (*пед. стаж – 22 роки*) висловлює свою точку зору: «майбутні педагоги часто свої думки стосовно екологічних проблем чи їхнього розв'язання висловлюють через мистецтво: живопис, музику, літературну творчість, графіку, скульптуру тощо». Також нами були опитані педагоги комунального закладу «Вінницький ліцей №7 ім. Олександра Сухомовського» (12 респондентів). Учителі засвідчили, що учні з цікавістю ставляться до завдань екологічної тематики, усвідомлюють проблеми довкілля та потребу подолання екологічної кризи. Наталя Т. (*пед. стаж – 7 років*) трактує, «екологічна освіта дуже важлива для учнів, у початковій школі її, здебільшого, реалізують через уроки інтегрованого курсу «Я досліджую світ», у середній та старшій – через уроки природознавства, географії та біології тощо». Анастасія Д. (*пед. стаж – 9 років*) розповідає, що «найкраще екологічні знання школярі засвоюють через екскурсії у природу (парк, ліс, ботанічний сад, річка, джерело), участь у екологічних патрулях, акціях, челенджах, святах)». На думку педагога, саме через комплекс позаурочних заходів найкраще можна сформувати екологічну компетентність.

Таким чином, можемо стверджувати, що екологічна освіта країн Європейського Союзу активно прогресує та розвивається, вона є ціннісним надбанням суспільства. Комплекс форм, методів, прийомів реалізації екологічної освіти країн ЄС користуються популярністю у всьому світі. Зокрема, великою популярністю користуються проекти Erasmus+ Jean Monnet Module, що дозволяють по новому з урахуванням аксіологічних підходів трактувати європейську освіту.

Список використаних джерел:

1. Lynch D., Hutchinson C. Environmental education. Proc Natl Acad Sci U S A. 1992 Feb 1; 89(3): 864-867. doi: 10.1073/pnas.89.3.864

2. Tahir F., Filho W. AN OVERVIEW OF ENVIRONMENTAL EDUCATION IN A SAMPLE OF EUROPEAN COUNTRIES WITH PARTICULAR REFERENCE TO PROVISIONS OF DISTANCE TEACHING.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0379772960210214>
3. Pache A., Glaudel A., Partoune C. Editorial: environmental and sustainability education in compulsory education: challenges and practices in Francophone Europe.
URL:
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13504622.2023.2239530>
4. Швед М. Тенденції розвитку зарубіжної екологічної освіти. Вісник львівського у-ту, 2003. Вип. 17. С. 167-174.
5. Перга Т.Ю. Досвід країн Європейського Союзу у впровадженні екологічної освіти в систему початкової і загальної середньої освіти.
URL:
<https://elibrary.ivinas.gov.ua/4807/1/Dosvid%20krain%20Yevropeiskoho%20Soiuzu.pdf>
6. The European Green Deal. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en